

УДК 336.7:304.4

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-03

Боднар О. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-0152-4290

e-mail: bodnarolena1606@gmail.com

Салюк С. В., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4544-699X

e-mail: svetasaluk227@gmail.com

Формування корпоративної соціальної відповідальності банківського сектору в період пандемії

Анотація. У статті досліджено сутність корпоративної соціальної відповідальності та її розвиток в банківському секторі України в період пандемії. Здійснено аналіз напрямів корпоративної соціальної відповідальності банківського сектору України. Наведено на основі моделі Керролла рівні відповідальності з точки зору відношення банків до реалізації напрямів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Визначено основні переваги впровадження та підтримки норм КСВ для банківського сектору. Розглянуто які напрямки корпоративної соціальної відповідальності здійснюються в банківських установах в умовах пандемії. Визначено роль Національного банку України та інших регуляторів фінансового ринку в подоланні наслідків фінансової кризи. Доведено, що корпоративна соціальна відповідальність в системі корпоративної культури банківських установ відіграє важливу роль в умовах, що склалися.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; банківський сектор; банківська система; банки; банківські установи; пандемія.

Bodnar Olena, PhD (Economics), Assistant Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Saliuk Svitlana, Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine

Formation of Corporate Social Responsibility of the Banking Sector During the Pandemic

Abstract. Introduction. In the context of the pandemic and as a result of the financial crisis, an increasing number of people began to urgently demand support from both the state and companies engaged in socially responsible activities. Enterprises, realizing their responsibility to the population, began to create new areas of activity related to corporate social responsibility in order to smooth out the negative impact of the pandemic on people's lives. Unfortunately, the increase in the level of corporate social responsibility in the context of the pandemic was uneven.

Purpose. The main purpose of the study is to examine the essence of Corporate Social Responsibility and its development in the banking sector of Ukraine during the pandemic.

Results. The directions of corporate social responsibility of the banking sector of Ukraine is carried out is analyzed. The levels of responsibility in terms of banks attitude to the implementation of Corporate Social Responsibility directions are presented on the basis of Carroll's model. Integration of Corporate Social Responsibility initiatives into the activities of banking institutions is defined. The role of the National Bank of Ukraine and other financial market regulators in overcoming the consequences of the financial crisis is defined.

Conclusions. In these realities, the manifestation of corporate social responsibility on the part of banking institutions, firstly, showed the readiness or unwillingness of banks to adapt to important conditions, and secondly, the effectiveness and relevance of their Corporate Social Responsibility areas. The Corporate Social Responsibility Institute plays an important role in the corporate culture of banking institutions in the current situation, as it is this system that has shown the role of companies responsibility, both to stakeholders and to the entire community as a whole.

Keywords: corporate social responsibility; banking sector; banking system; banks; banking institutions; pandemic.

JEL Classification: M14.

¹Стаття надійшла до редакції: 12.10.2021

Received: 12 October 2021

Постановка проблеми. В умовах пандемії та як наслідок фінансової кризи все більша кількість людей стали гостро потребувати підтримки як з боку держави, так і з боку компаній, що здійснюють соціально відповідальну діяльність. Підприємства, усвідомлюючи свою відповідальність перед населенням, стали створювати нові напрямки діяльності, пов'язані з корпоративною соціальною відповідальністю, щоб згладити негативний вплив пандемії на життя людей. Підвищення рівня корпоративної соціальної відповідальності в умовах пандемії, на жаль, проходить нерівномірно. Наприклад, деякі компанії, що спеціалізуються на продажах комп'ютерних, настільних ігор і книг, не надавали підтримки населенню, користуючись вигідною кон'юнктурою на ринку, щоб максимізувати прибуток в умовах пандемії, коли попит на їх товари збільшився в рази. Більш того, багато компаній в PR-цілях роблять офіційні заяви про те, що вони підвищили свій рівень корпоративної соціальної відповідальності, хоча не тільки не надали підтримки населенню та своїм клієнтам, але й погіршили їх матеріальне становище. Також є компанії, які вважають, що пандемія – «період невизначеності», тому витратити будь-яку кількість коштів на соціальні проекти нерозумно, адже компанії через це можуть збанкрутіти в довгостроковій перспективі. Через це серед стейкхолдерів сформувалася думка, що в умовах пандемії рівень корпоративної соціальної відповідальності підприємств почав різко знижуватися, оскільки було виявлено невідповідність запевнень і дій багатьох компаній в області корпоративної соціальної відповідальності, але практика показала, що дане судження в більшості своїй є помилковим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, що стосуються розвитку корпоративної соціальної відповідальності, розглянуті в працях таких вітчизняних вчених, як Т. Лункіна, А. Бурковська, Н. Сіренко [1], А. Колот [2], М. Саприкіна, а також закордонних дослідників – А. Керрол, М. Блоуфіл, Ф. Котлер, П. Мерфі, Н. Лі та інші. Слід зазначити, що це питання набуває поширення і за кордоном, і на вітчизняному просторі. Проте досить невелика кількість публікацій присвячена корпоративній соціальній відповідальності в межах окремих галузей економіки, зокрема в банківському секторі.

Формулювання цілей дослідження. Метою даної статті є дослідження сутності корпоративної соціальної відповідальності, а також основних напрямів розвитку корпоративної соціальної відповідальності в банківському секторі України в умовах пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних реаліях у більшості українських компаній акценти зміщені до виключно короткострокових цілей – досягнення максимального рівня прибутку, беззбитковості і т.д., практично не опрацьовуються

питання впливу організації на навколишній світ у всьому різноманітті його аспектів. Водночас не викликає сумніву твердження, що компанія, реалізуючи свої бізнес-цілі, повинна брати до уваги довгострокові інтереси всіх, з ким вона взаємодіє: акціонерів, клієнтів, співробітників, держави, суспільства в цілому. Іншими словами, сьогодні важливо не тільки те, яких результатів досягає компанія, але і те, як вона це робить. «Бізнес для спільного майбутнього» - саме так можна коротко сформулювати ключову характеристику діяльності компаній XXI століття.

Усвідомлення і прийняття цього постулату призвело до появи концепції корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Відповідно до неї, перед організаціями, суспільством, державою повинні стояти завдання досягнення загального розуміння і вироблення загальних нормативних підходів в реалізації різних форм діалогу корпорацій із зовнішнім світом (найманим персоналом, з державними та муніципальними органами влади, а також з населенням і громадськими організаціями).

Світовий досвід показує, що від успішності формування системи партнерських відносин компаній, держави та громадянського суспільства в соціальній сфері, від її ефективності, багато в чому залежить якість «соціальної стабільності життя населення». Розуміння суспільної значущості діяльності організацій у соціальній сфері знайшло вираження в поширенні корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). У розвинених країнах концепція КСВ вже давно є основою діяльності безлічі компаній. Реакція більшості українських корпорацій на тенденцію поширення концепції КСВ є неоднозначною, але більш прогресивною ніж декілька років тому.

Найбільші комерційні банки України активно виходять на світовий фінансовий ринок, і для того, щоб відповідати світовому рівню, їм необхідно реалізовувати у своїй діяльності КСВ. У даній статті зроблена спроба проаналізувати основні напрями розвитку корпоративної соціальної відповідальності банківського сектора, але перш за все нам необхідно визначитися з тим, що ми будемо розуміти під КСВ.

Дослідження доводять, що не існує загальноприйнятого визначення корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Його описують як інструмент, концепцію або навіть бізнес-модель, яка вимагає від компаній докорінної зміни ставлення до навколишнього світу. Остання передбачає зміну парадигми у бізнесі, згідно з якою компанія має на меті цілі більші ніж рентабельність інвестицій, або максимізацію прибутку.

Одним з найвідоміших і найбільш широко прийнятих визначень КСВ є визначення А. Керролла, який каже, що корпоративна соціальна відповідальність охоплює економічні, правові, етичні та дискреційні (філантропічні) очікування суспільства

від організацій. Піраміда КСВ (рис. 1) розрізняє різні шари відповідальності. Основою є економічна відповідальність. Однак водночас компаніям також необхідно дотримуватись правових норм. Етична відповідальність дорівнює обов'язку поводитись

чесно і поступати правильно, виходячи за рамки простого дотримання правил. Це також може означати дискреційну або філантропічну відповідальність [3].

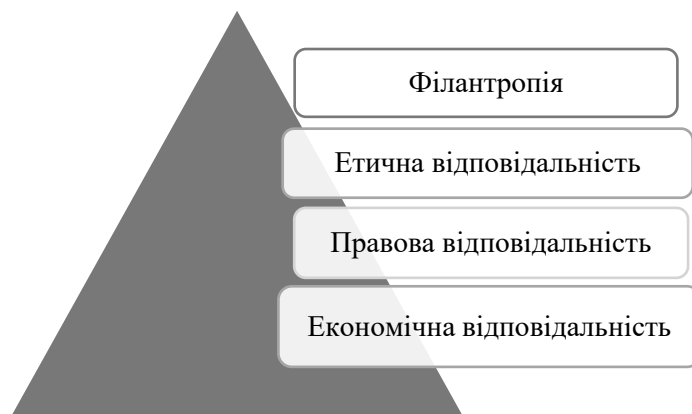

Рисунок 1 – Піраміда корпоративної соціальної відповідальності

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Банківський сектор відносно пізно відреагував на виклики КСВ. Спочатку він розглядав екологічні, потім соціальні питання. Пандемія привернула увагу до необхідності КСВ в банківському секторі, підвищивши потребу в довірі, а також підзвітності та прозорості банківської діяльності. Банківський сектор вважається посередником, який направляє заощадження в інвестиції, тому традиційно це вважається основною соціальною функцією фінансових установ. Окрім ефективного розподілу та управління ризиками, необхідність етичної та відповідальної поведінки призвела до того, що фінансові та інвестиційні процеси виходять за рамки захисту законних інтересів вкладників і власників.

Зацікавлені сторони банків включають власників, позичальників, вкладників, менеджерів, працівників та регулюючі органи. У порівнянні з багатьма іншими галузями, ключовою характеристикою банківського сектора є те, що він впливає на велику кількість людей. Це призводить до значно складнішої інформаційної асиметрії. Іншою особливістю системи є те, що для забезпечення стабільності банківського сектору необхідне значно жорсткіше регулювання. Оскільки банківський сектор відрізняється від інших секторів економіки, його практика КСВ також відрізняється. Тут більший акцент приділяється відповідальності у сферах банківського кредитування, інвестицій та операцій з управління активами, де боротьба з хабарництвом та відмиванням грошей є особливо важливими питаннями, оскільки вони є ключовими елементами антикорупційних заходів, що є важливою частиною банківської діяльності у КСВ.

Хоча банки мають менший прямий вплив на навколишнє середовище, їх непряма екологічна та соціальна відповідальність може зрости, якщо вони надаватимуть кредити компаніям, які забруднюють довкілля, виробляють небезпечну продукцію або порушують права людини. Таким чином банки виступають у ролі посередників, що може завдати значних збитків. Непрямий вплив може виникнути не тільки стосовно користувачів банківських послуг, а й постачальників. Як елемент управління ланцюгом відповідальних постачальників, інтеграція екологічних та соціальних аспектів у політику постачальників також була прийнята до фінансів в тому числі.

Застосовуючи й інтерпретуючи модель А. Керролла до банківського сектора, рівні відповідальності з точки зору банків наступні.

Економічна відповідальність. Це традиційна причина функціонування банків, іншими словами, для підвищення добробуту власників, забезпечення прибутковості та зростання. Одним із засобів цього є фінансові інновації. Оскільки фінансові інтереси індивідуальних та корпоративних клієнтів постійно змінюються, банки створюють нові можливості для управління ризиками та ефективного розподілу ресурсів. Це передбачає розробку нових продуктів, переосмислення наявних та створення нових каналів. Взаємодія із зацікавленими сторонами відіграє вирішальну роль у визначенні цих нових продуктів.

Правова відповідальність. Регулювання визначається статутом, метою якого є мінімізація ризиків та забезпечення безпеки та довіри до фінансової системи. На практиці статути

доповнюються дотриманням вказівок різних наглядових органів та торгових асоціацій, що підтверджується функцією дотримання. Такі вказівки включають Конституцію (Основний Закон) України, Закони й постанови Верховної Ради України (Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України від 30 жовтня 1996 р. «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», від 22 листопада 1996 р. «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань», від 10 грудня 1997 р. «Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», від 5 квітня 2001 р. «Про обіг векселів в Україні», від 5 квітня 2001 р. «Про платіжні системи та обіг грошей в Україні», від 12 липня 2001 р. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», від 28 листопада 2002 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»), постанови Верховної Ради України «Про впорядкування оплати комерційними банками за здійснення платежів» від 24 грудня 1993 р.; «Про норматив обігу платіжних документів в Україні» від 25 червня 1993 р.), нормативні акти міністерств, державних комітетів, що стосуються сфери банківської діяльності, а також нормативні акти НБУ [4].

Етична відповідальність. Етичні норми можна інтерпретувати через особисте сумління та очікування зовнішніх зацікавлених сторін. Кодекси етики, які втілюють добровільні обмеження, також включають основні принципи чесності, чесної поведінки, поваги та прозорості у фінансовому секторі. Етичні цінності та очікування зацікавлених сторін найбільш яскраво проявляються в діалозі зацікавлених сторін, який втілює комунікативну етику на практиці. Також етична відповідальність звертає увагу на підхід до комплаєнсу, який спрямований на дотримання статутів, що часто не сприяють встановленню етичної ділової практики та ділової культури.

Дискреційна (філантропічна) відповідальність. Її не можна інтерпретувати через зовнішні очікування; це

добровільна діяльність, проте вона стала звичайною практикою серед банківських установ, що сприяє покращенню репутації фінансового сектору.

У роки пандемії відбувся очевидний зсув соціальних очікувань у бік загальних сфер КСВ у банківському секторі та його уподобань. Існує необхідність ухвалення соціальних очікувань у КСВ, які більш прямо пов'язані з діловою діяльністю банківської установи та її клієнтами. Що стосується зацікавлених сторін, ключові очікування клієнтів включають безпечні продукти та відповідне надання інформації. Працівники хочуть безпечного робочого місця, вільного від дискримінації та поваги людської гідності, тоді як конкуренти очікують чесною конкуренції. Банківським установам потрібно не тільки спостерігати за безпосереднім впливом на навколишнє середовище своїх власних операцій, а й за результатами кредитної діяльності.

З соціального аспекту за останні роки спостерігається позитивна динаміка у корпоративній відповідності банківських установ, а саме допомога бідним, допомога медичному сектору, підтримка малого та середнього бізнесу. Одним із прикладів є програма мікрокредитування за допомогою банківського обслуговування з низьким рівнем доходу. На цьому тлі застосовуються принципи відповідального інвестування ООН, які підкреслюють важливість «інклюзивного фінансування» для вразливих груп населення, які інакше не могли б дозволити собі фінансові продукти та послуги.

Основні види діяльності у сфері корпоративної соціальної відповідальності банківських установ України наведено в таблиці 1. Вона показує банківську діяльність та діяльність КСВ стосовно типових областей КСВ банківського сектору. Банківська діяльність інтерпретується як загальна сума активів, або кількість відділень, тоді як діяльність КСВ показує, чи банківська установа інтегрує ініціативи КСВ у свою господарську діяльність, чи просто застосовує філантропічний аспект.

Таблиця 1 Корпоративна соціальна відповідальність банківських установ України

Діяльність КСВ	Банківська діяльність
Діяльність, інтегрована в бізнес	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток фінансової грамотності та обізнаності, фінансової освіти • Відповідальне, розумне кредитування, управління ризиками • Чесні та прозорі фінансові послуги, розгляд скарг • Допомога вразливим групам населення у використанні банківських послуг, продуктів для клієнтів з особливими потребами • залучення та етичне ставлення до зацікавлених сторін • Надання фінансової підтримки соціальним підприємствам • Розробка та просування екологічно безпечних продуктів та послуг • Фінансування інвестицій в охорону навколишнього середовища • Розробка основних принципів фінансування чутливих секторів • Боротьба з відмиванням грошей, корупцією та тероризмом
Некомерційна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальне волонтерство для покращення середовища проживання • Підтримка соціально незахищених верств населення • Підтримка місцевих громад • Підтримка спорту

	<ul style="list-style-type: none">• Підтримка некомерційних організацій• Підтримка культури та мистецтва та науки• Підтримка неблагополучних сімей• Пом'якшення впливу на навколишнє середовище (вибірковий збір відходів, планування офісу, економія паперу, води, електроенергії)• Забезпечення робочими місцями, належними умовами праці, рівними можливостями, навчанням та розвитком персоналу
--	---

Джерело: розроблено авторами

Наведені в табл. 1 основні напрями КСВ банківського сектору України можна поділити на зовнішній та внутрішній.

Під зовнішнім напрямом маємо на увазі соціальну співпрацю компанії з усіма зовнішніми зацікавленими сторонами, а саме клієнтами, некомерційними організаціями, територіальними громадами та урядом у вигляді благодійності, спонсорства, відповідальності за клієнтів банківських послуг, а також за ризики їх діяльності, які несуть вплив на навколишнє середовище та суспільство, відповідальність перед клієнтами банків, участь у кризових ситуаціях, участь в екологічних та соціальних проєктах, забезпечення дотримання вказівок та положень Конституції та Законів України.

Також цей напрям розглядає відповідальне ставлення банківської установи до охорони навколишнього середовища внаслідок створення так званого «зеленого» офісу та заощаджень під час щоденної роботи в установі банку. Банківські установи прагнуть скоротити викиди вуглекислого газу, що своєю чергою зменшує вплив своєї роботи на навколишнє середовище. Це відноситься як до простих організаційних заходів (наприклад перехід до електронного документообігу, економії електроенергії та води), так і до складних дій (наприклад, при будівництві енергоефективних офісних приміщень та інших нововведень).

Внутрішній напрям відповідальності охоплює діяльність банківської установи стосовно своїх співробітників, а саме забезпечення робочими місцями, належними умовами праці, рівними можливостями, розвитком персоналу освітніми програмами, медичним страхуванням, стабільною заробітною платою, охороною праці і т.д.

В країнах з розвинутою ринковою економікою фінансові установи, шукаючи виходу, вже давно почали більше зосереджуватися на корпоративній соціальній відповідальності. Навіть їх фінансова звітність звертає увагу на соціальний, економічний та екологічний вплив їх діяльності. По суті, стабільне фінансове становище банку, підвищення економічних показників, етична та прозора діяльність та відповідальні фінансові послуги забезпечують його передбачувану та надійну роботу, що також дозволяє

йому визнавати та служити інтересам суспільства більшою мірою.

У фінансовому секторі, окрім короткострокових внутрішніх інтересів компаній, соціальні, екологічні та права людини відіграють домінуючу та зростаючу роль. Докази останнього можна знайти на веб-сайтах найбільших банків України. Банківські установи у відкритому доступі інформують суспільство про свою соціально відповідальну позицію. Поміж лідерів, які активно розвивають даний напрям діяльності, можна назвати Пумб, Укргазбанк, Приватбанк, Укрексімбанк, Укрсіббанк, КредіАгріколь Банк, Альфа-Банк та ін.

Основними перевагами впровадження та підтримки норм КСВ для корпоративних банків є:

- підвищення ступеня довіри з боку населення і держави;
- зміцнення міжнародної репутації;
- поліпшення рейтингів;
- приріст вартості інтелектуальної власності;
- приріст прибутку як результат лояльності суспільства до банківської установи.

Пом'якшення наслідків пандемії та фінансової кризи спожило величезну кількість державних коштів. Значна кількість державних коштів вимагала негайного подолання кризи, а потім пом'якшення її наслідків. Немає буквально жодного сектора економіки поза досяжністю руйнівного впливу пандемії. Тому участь бізнесу та його розуміння принципів КСВ в такий складний період стає дуже важливою для всього суспільства. Велика кількість компаній спрямувала свої зусилля на допомогу державі в цій ситуації. Особливо гостро допомога знадобилася лікарям, оскільки вони виявилися найбільш уразливими –знаходились «на передовій». Компанії не залишилися осторонь і вирішили допомогти медичним працівникам. Дані вчинки є безпосереднім проявом КСВ у важких сучасних реаліях.

В рейтинг «Топ-25 найкращих програм КСВ» 2020 року ввійшли чотири провідні банки України, а саме – КредіАгріколь Банк, Перший Український Міжнародний Банк (Пумб), Альфа-Банк та Укргазбанк [7]. Проаналізуємо напрями корпоративної соціальної відповідальності банківського сектору України в період пандемії (табл. 2).

Таблиця 2 Напрями корпоративної соціальної відповідальності банківського сектору України в період пандемії

Найменування банківської установи	Напрями КСВ	Основні засоби реалізації
АТ «КредіАгроколь Банк»	Програма КСВ «WeCare»	придбання на мільйони гривень медичного обладнання для лікарень; закупівля всього необхідного для інтенсивної терапії.
ПАТ «Пумб»	Підтримка медичної системи України, навчання і розвиток співробітників, розвиток бізнес-середовища та місцевих спільнот	підвищення безпеки праці співробітників та їхній розвиток, підвищення якості продукції та послуг банку, розвиток бізнес-середовища і підвищення фінансової грамотності українців, допомога лікарням і лікарям.
АТ «Альфа-Банк»	Здоров'я, ліквідація бідності, збереження екосистеми, якісна освіта	участь в проєкті ECODAY; підвищення рівня фінансової грамотності населення; допомога Національному інституту серцево-судинної хірургії ім. М. Амосова.
АБ «Укргазбанк»	Еконапрям	надання екодепозитів, екокредитів; розміщення в офісах контейнерів для сортування сміття, утилізації батарейок і пластикових карт; енергозберігаюче освітлення; відмова від паперового документообігу, в роботі з клієнтами відмова від використання пластику.

Джерело: побудовано авторами на основі [7]

Також в боротьбі з тяжкими наслідками пандемії важливу роль відіграє головний суб'єкт банківського сектора – Національний банк України. З метою підтримки економіки України в умовах пандемії правління НБУ ухвалило рішення знизити облікову ставку до 6 %, що є найнижчим рівнем облікової ставки за всю історію незалежної України [8]. Такі дії зі сторони Національного банку України дозволять підтримати економічне відновлення в умовах інфляції та високої невизначеності [9].

Регулятори фінансового ринку України затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Ця стратегія передбачає розвиток фінансового сектору за п'ятьма основними напрямками: зміцнення фінансової стабільності; сприяння макроекономічному розвитку та зростанню економіки; розвиток фінансових ринків; розширення фінансової інклюзії; впровадження інновацій у фінансовому секторі [9].

Функції фінансової стійкості та стабільності зазвичай можна інтерпретувати як частини КСВ. Вони можуть бути реалізовані за допомогою інструментів, наданих КСВ.

Усвідомлюючи свою соціальну відповідальність, регулятори фінансового ринку включили до своєї стратегії ряд цілей, які відповідають КСВ, такі як кращі

умови для кредитування малого і середнього підприємництва, захист прав споживачів [10]. Важлива роль відводиться забезпеченню інформацією та підвищенню фінансової грамотності шляхом навчання. Завдяки навчанню та наданню інформації центральні банки зараз зосереджуються на підвищенні фінансової обізнаності людей, які користуються фінансовими послугами, та підкреслюють важливість зменшення інформаційної асиметрії.

Висновки. Сучасна ситуація з пандемією відбилася на всіх аспектах діяльності людини, поставивши під загрозу не тільки здоров'я всього людства, а й функціонування усіх інститутів; остеронь не залишилася і банківська сфера. В даних реаліях прояв корпоративної соціальної відповідальності з боку банківських установ, по-перше, свідчить про їх готовність або неготовність до адаптації у важких умовах, спричинених пандемією, а по-друге, ефективність і актуальність проведених ними напрямів КСВ. Ми вважаємо, що інститут КСВ в системі корпоративної культури банківських установ відіграє важливу роль в сучасних умовах, оскільки саме ця система підвищила рівень відповідальності компаній, як перед стейкхолдерами, так і перед усією громадою в цілому.

Література:

1. Сіренко Н. М., Бурковська А. В., Лункіна Т. І. Становлення та розвиток соціальної відповідальності: зарубіжний та вітчизняний досвід. Сталый розвиток економіки. 2017. № 1. С. 5-11.
2. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. *Економічна теорія*. 2013. № 4. С. 5-26.

3. Carroll, A. B. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*.1991. USA.
4. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/> (дата звернення: 01.10.2021).
5. CFA Institute. Global Market Sentiment. Survey. 2013. P. 9 URL: <https://www.cfainstitute.org/en/> (дата звернення: 01.10.2021 р.).
6. Decker, Sallyanne and Christopher Sale. An analysis of corporate social responsibility, trust and reputation in the banking profession. *Professionals' Perspectives of Corporate Social Responsibility*. 2009. USA.
7. Ділова столиця – найсвіжіші новини України і світу. Топ-25 найкращих програм КСВ. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/vlast_deneg/top-25-luchshih-programm-kso-27072020-393543 (дата звернення: 01.10.2021).
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2021).
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2021).
10. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/regulyatori-finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku> (дата звернення: 01.10.2021).

References:

1. Sirenko, N. M., Burkovs'ka, A. V., Burkovskaja, A. V., & Lunkina, T. I. (2017). Formation and development of social awareness: foreign and vital information. *Stalyj rozvytok ekonomiky*, 1, 5-11 [in Ukrainian].
2. Kolot A. M. (2013). Corporate Social Responsibility: Evolution and Development of Theoretical Views. *Ekonomična teorija*, 4, 5-26 [in Ukrainian].
3. Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*. USA.
4. Parliament of Ukraine. (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/>.
5. CFA Institute. (2013). Global Market Sentiment. Retrieved from <https://www.cfainstitute.org/en/>
6. Decker, Sallyanne, and Christopher Sale. (2009). An analysis of corporate social responsibility, trust and reputation in the banking profession. *Professionals' Perspectives of Corporate Social Responsibility*. USA.
7. Dilova capital - the most recent news of Ukraine and the world. Top 25 best KSV programs (2021). Retrieved from https://www.dsnews.ua/ukr/vlast_deneg/top-25-luchshih-programm-kso-27072020-393543 [in Ukrainian].
8. Ministry of Finance of Ukraine. (2021). Official web-site. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. National Bank of Ukraine. (2021). Official web-site. Retrieved from <https://bank.gov.ua/> [in Ukrainian].
10. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). Official web-site. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].

